

Universitat de Barcelona – Gestió d'Informació Documental i Digital

Biblioteques Públiques – Maite Comalat Navarra

Exercici 2 – La planificació a través dels plans municipals de biblioteques

---

• INTRODUCCIÓ

El Pla director triat és, amb diferència, el més extens i complex dels disponibles. Evidentment, això respon a la magnitud de la ciutat a la que dona servei, la diversitat cultural de la mateixa, i la quantitat d'equipaments que conformen la xarxa de biblioteques. La tria, doncs, bé motivada per la presentació a unes oposicions en les que el **Pla director de Biblioteques de Barcelona 2030** (PdBB a partir d'ara) és un dels 30 punts del temari. Treballar sobre aquest document és un repte d'enriquiment personal, alhora que una necessitat per defensar els futurs exàmens.

• ANTECEDENTS

En matèria de biblioteques, durant la dècada dels 90 es gestaren i s'anaren instaurant els marcs normatius i legals, les institucions, i la manera de relacionar-se entre els seus agents i d'eines d'accés al coneixement per a la ciutadania.¹ La **Llei de biblioteques del Parlament de Catalunya del 1993** regulava –entre d'altres funcions– coordinar l'actuació de les biblioteques públiques i les escolars, analitzar les necessitats d'equipaments i serveis dels municipis, i programar activitats de promoció i estímulo de l'ús de les biblioteques.

"El **1996 l'Institut de Cultura de Barcelona** començà a treballar en l'elaboració del Pla de biblioteques de la ciutat de Barcelona per al període 1998-2010, per tal d'unificar i aclarir la informació sobre biblioteques, d'establir els dèficits de la ciutat en aquesta matèria i preveure la planificació d'infraestructures i la coordinació amb altres xarxes de biblioteques, per tal de fixar un nou model d'equipament cultural bibliotecari i concretar-ne el model de gestió més adequat" (Mascarell, 1999). El 22 d'abril del 1998 s'aprovà i entrà en vigor el **Pla de biblioteques 1998-2010**, amb la voluntat d'establir l'arquitectura física i administrativa del sector, així com els espais de participació comunitària i accés a la informació de forma lliure i democràtica.

Aquest procés d'implantació del marc legal i la gestió bibliotecària ja era tot un èxit el 2001, que es constituí el **Consorci de Biblioteques de Barcelona**, format per l'**Ajuntament** i la **Diputació** de Barcelona, que té cura de la prestació íntegra i efectiva dels serveis bibliotecaris de lectura pública dins les biblioteques de la ciutat de Barcelona, inserides en la **Xarxa de Biblioteques Municipals**.²

Deu anys més tard, el 2011, es publicà el segon pla director, anomenat **Biblioteques de Barcelona 10 anys +**, per cobrir l'etapa 2011-2020. Aleshores, els avenços en la tecnologia de la comunicació i la informació (especialment la universalització d'internet) ja feia temps que dibuixen una crisi en el sector o, més aviat, un replantejament i debat continu sobre la pervivència de les biblioteques. Nogensmenys, al document es repeteixen amb força i insistència conceptes com: donar veu i opinió a l'usuari en el disseny i la gestió de serveis i espais, la necessitat de desenvolupar els serveis en línia, renovar els hàbits de cerca i consulta d'informació a través de la xarxa... En definitiva: "cada cop més caldrà canviar el concepte de l'espai bibliotecari com a contenidor i recipient d'informació, i concebre'l més com a equipament comunitari i relacional" (pàgina 45).

---

¹ Sense oblidar les fites històriques, com la inauguració de la **Biblioteca Pública Arús** o –posteriorment– la xarxa de biblioteques de **La Mancomunitat**, no podem deixar d'anomenar la creació del Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya (cobdc.org) l'any 1985 per disposició del Parlament de Catalunya (Llei 10/1985).

² "La **Xarxa de Biblioteques Municipals** està formada per més de 233 biblioteques i 12 bibliobusos, que treballen conjuntament amb uns mateixos estàndards de qualitat de servei, tot garantint l'equilibri territorial en l'accés al servei de lectura pública." (diba.cat). Al seu torn, al municipi de Barcelona s'hi troben un total de 40 biblioteques, 10 de districte i 30 de proximitat (organigrama).

El tercer que aquí es tracta –el PdBB– s'emmarca en el **Pla de Drets Culturals de Barcelona**³ també en consonància amb l'**Agenda 2030**, i prengué forma entre l'octubre del 2021 i la seva presentació el febrer del 2023. Ara, tot i la batalla constant en pro de la seva defensa, les biblioteques formen una part essencial del teixit social i l'educació i cohesió dels barris, i amb bona nota en les consultes als ciutadans sobre serveis municipals: "Aquest Pla també incorpora i fa seus els vincles entre l'acció cultural i àmbits estratègics com ara l'educació, la sostenibilitat, la ciència, la transversalitat de gènere, la interculturalitat, la innovació i la tecnologia, entre d'altres. Per a les biblioteques de Barcelona, dues dècades després de la posada en marxa del Consorci que les gestiona i de l'acompliment de dos plans estratègics, el treball amb els múltiples agents relacionats amb aquests àmbits ha estat sempre fonamental en el procés d'arrelament del servei al territori, especialment pel que fa al treball amb els centres educatius i amb els agents socials i culturals de l'entorn més immediat" (pàgina 5).

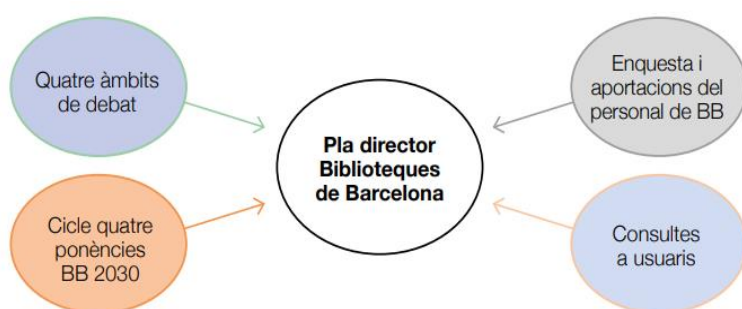
• ESTRUCTURA

Es pot considerar el document en tres grans blocs. El primer és el referent a la presentació i antecedents que el sumari divideix en: *Introducció, Participants en els grups de treball, Balanç del pla «Biblioteques de Barcelona, 10 anys +»*, i *Com s'ha elaborat el nou Pla director*.⁴ El segon el conforma el propi corpus del mateix, dividit en: *Missió, Objectius, i Línies d'acció*. El tercer bloc plasma aspectes tècnics sobre accions futures, així com el pressupost econòmic i el pertinent seguiment del pla: *Actualització del mapa de Biblioteques de Barcelona. Actuacions en els equipaments existents i desplegament de noves biblioteques, Pressupost, i Seguiment i avaluació*.

Primer bloc: antecedents i metodologia.

Després d'una àmplia però entenedora introducció que obre el document, s'hi llisten tots els participants amb els seus càrrecs i agrupats per línies d'actuació. Seguidament, es fa un balanç del pla director anterior; i s'hi esmenten també esdeveniments com l'obertura de la biblioteca del districte de Sant Martí, la Gabriel García Márquez el 2022, i els efectes de la pandèmia i l'evolució del seu impacte: "La pandèmia de la COVID-19 va provocar el 2020 una davallada dels usos de quasi la totalitat dels serveis. Això no obstant, l'any 2021, tot i la reducció d'horis i d'aforaments en la majoria dels serveis, es van començar a recuperar les xifres de les visites i d'assistents a les activitats i sessions formatives, així com dels documents prestats, tendència que s'ha incrementat encara més el 2022" (pàgina 19).

En el capítol del procés d'elaboració del PdBB és remarcable la importància donada a l'opinió directa i sincera de l'usuari: "El disseny del servei de biblioteca pública s'ha de fer a partir d'un coneixement profund de les demandes de la comunitat per poder respondre a la diversitat de necessitats que pot tenir per raons d'edat, formació, interessos, cultura, etc." (pàgina 5). Aquests testimonis es recullen en multitud d'enquestes als ciutadans, usuaris i als propis professionals; estudis acadèmics i de consum sobre aspectes de gènere o hàbits de lectura; cicles i debats; i construcció de quatre grups de treball en línia per a cada àmbit.

Totes aquestes aportacions han estat la base de treball a l'hora d'elaborar les línies estratègiques i propostes de programes i accions del nou Pla director.

³ [Aquí es fa Cultura](#): "El Govern municipal presenta un pla pioner al món que inclou 9 mesures i 100 accions específiques per tal d'implementar noves polítiques públiques per reconèixer i eixamplar els drets culturals a Barcelona." El novè objectiu (**Mesura de Govern #9**) és l'específic de *Biblioteques*.

⁴ Una perfecta contextualització històrica (precedents bibliotecaris de La Caixa de Pensions, indústries culturals, els dos Plans de biblioteques anteriors...) i dades concretes (número d'equipaments, metres quadrats...) es pot escoltar –i veure– en el vídeo de la pròpia presentació del Pla actual per part de **Jordi Martí** (Responsable de l'Àrea de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat de l'Ajuntament de Barcelona i Sisè Tinent d'Alcaldia) a la Biblioteca Sant Gervasi – Joan Maragall el 21 de novembre de 2022 (canal [Biblioteques de Barcelona](#) a YouTube).

Segon bloc: continguts i objectius.

Pel que fa a la missió, i deixant de banda l'ancestral origen de les biblioteques mesopotàmiques i la concepció medieval de magatzem o dipòsit de llibres, les biblioteques modernes tenen en el seu nucli central la promoció de la lectura. Més enllà d'avenços tecnològics i la incorporació d'altres objectius en l'evolució natural de les pròpies biblioteques, la promoció de la lectura continua essent quelcom immutable i en el focus de les seves propostes. Això queda palès en les nombroses propostes al seu entorn, de les que els diferents i prolífics Clubs de lectura, en són el buc insígnia: generalistes, especialitzats, infantils i juvenils, virtuals...

Amb tot, "les biblioteques de Barcelona incorporen el vincle entre l'acció cultural i àmbits estratègics com ara l'educació, la sostenibilitat, la ciència, la transversalitat de gènere, la interculturalitat, la innovació i la tecnologia" (pàgina 33). Aquests objectius es fan més visibles al traslladar-los a una dimensió pràctica i factual. Els fonaments del PdBB s'articulen en 4 eixos que volen incidir en: garantir l'accés al coneixement, a la tecnologia i la tecnologia, i la participació de la ciutadania. És el setè punt del pla director: *Línies d'acció*, veritable corpus del pla director, que comentarem més endavant relacionant-los amb el Manifest IFLA-UNESCO.

Tercer bloc: aspectes tècnics i accions futures.

Els últims capítols els conformen una sèrie de graelles que mostren els pressupostos destinats a cada equipament per separat, així com les obres de i nova construcció, acompanyades de mapes il·lustratius per districtes. En l'últim apartat, però no per això menys important, es defineix el sistema d'indicadors que serviran de base per al seguiment i avaluació del desplegament dels programes d'acció. Val la pena anomenar-los i comentar-ne la relació amb les eines esmentades anteriorment⁵ per a prendre decisions futures: indicadors d'impacte (increment de visites, préstecs, carnets...); indicadors econòmics i de gestió (execució de pressupost, estalvi energètic, assoliment d'objectius, increment d'assignació); indicadors transversals de gènere, educatius, interculturals i interseccionals (carnets totals, assistència a activitats, col·lecció, personal, programes en col·laboració).

• RELACIÓ MISSIÓ-Manifest IFLA

Els àmbits de treball de les Biblioteques de Barcelona plasmats en el PdBB estan alineats amb diferents marcs conceptuals ben definits: la missió de la pròpia biblioteca, el Pla de Drets Culturals de Barcelona, l'Agenda 2030 i els Objectius de Desenvolupament Sostenible i el Manifest de Biblioteca Pública IFLA-UNESCO 2022.

Els documents emesos per les diputacions i consorcis locals fan esment directe a aquests documents internacionals: "La corporació catalana ha alineat el seu pla d'actuació de mandat amb l'Agenda 2030 i els ODS de l'ONU, entre els quals la Federació Internacional d'Associacions i Institucions Bibliotecàries (IFLA) va situar l'alfabetització universal com a eix vertebrador d'aquest desenvolupament sostenible. Es té el convenciment que les biblioteques públiques hi juguen un paper essencial i és una bona oportunitat per donar visibilitat a la feina de la biblioteca pública per millorar la vida de les persones i de les comunitats on s'ubiquen i com a agents de transformació del món, tal com apunta el títol de l'Agenda 2030 de l'ONU."⁶

Cadascun dels punts pràctics que planteja el PdBB es desenvolupa en un seguit de nombroses accions concretes però transversals alhora. Si bé totes són importants i molt interessants per l'especificitat com estan tractades, creiem que superaria l'extensió i dedicació que pot abastar aquest treball. Amb tot, no podem deixar d'anotar els textos on conflueixen els principis esgrimits per les diferents entitats. En mostrem alguns exemples aplicats a cadascuna de les línies d'actuació dissenyades en el PdBB:

⁵ Única imatge incorporada a aquest exercici.

⁶ Pàgina de la [Diputació de Barcelona](#) dedicada a l'Agenda 2030 i els ODS: "La Gerència de Serveis de Biblioteques treballa per alinear-se amb l'estratègia de la Diputació de Barcelona i de l'àmbit bibliotecari amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) de Nacions Unides (ONU)."

Línia 1. Dret d'accés a la informació i a la generació de coneixement

"La Federació Internacional d'Associacions de Bibliotecaris i Biblioteques (IFLA) ha actualitzat el 2022 el Manifest de Biblioteca Pública. El manifest s'obre amb l'afirmació següent: «la participació constructiva i el desenvolupament de la democràcia depenen d'una educació satisfactòria, així com de l'**accés lliure i ilimitat al coneixement**, el pensament, la cultura i la informació»" (pàgina 36).

Línia 2. Dret a la lectura, a l'escriptura i a l'expressió oral

El tercer objectiu clau de la Missió de la biblioteca pública del Manifest IFLA diu literalment: "impulsar activitats d'alfabetització i programes per a desenvolupar **habilitats de lectura i escriptura**, així com competències mediàtiques, informacionals i digitals, per a persones de totes les edats, per tal de bastir una societat informada i democràtica".

Línia 3. Dret a l'educació, a la formació contínua i a l'alfabetització cultural. Dret a la participació artística

L'educació i la formació, junt a l'alfabetització cultural i tecnològica, són una constant dels diferents documents, elements transcendents i transversals, difícils d'aïllar en un sol punt o activitat: "Donar accés a un ampli rang d'informació i idees lliures de censura, i reforçar així **l'educació formal i informal** en tots els nivells, així com la formació permanent, per tal de possibilitar la cerca contínua, voluntària i autodidacta de coneixement en totes les etapes de la vida [...] promoure la conservació i l'accés fàcil al patrimoni i les expressions culturals, **l'apreciació de les arts**" (IFLA-UNESCO, 2022).

Línia 4. Dret d'equitat en l'accés a la cultura i el coneixement i en la participació cultural

Ja el 2002, Ester Omella comenta: "El document [IFLA/UNESCO 2001] concep la biblioteca pública com «la sala d'estar de la comunitat», és a dir, com un espai de trobada on conflueix una certa diversitat **d'oferta cultural**, on no sols s'estableixen relacions individuals entre l'usuari i el llibre i la cultura, sinó també relacions col·lectives."

• SITUACIÓ ACTUAL I ACTUACIONS FUTURES

En el desenvolupament del vuitè punt del sumari s'hi enumeren les diferents actuacions previstes en els equipaments existents (majoritàriament, manteniment preventiu i adequació funcional), així com el desplegament de noves biblioteques. A tall d'exemple, en els dos primers mapes per districtes (per tant, Ciutat Vella i Eixample) destaquen la construcció de la cobejada Biblioteca Pública de l'Estat – Biblioteca Central de Barcelona (entre el Zoo i l'Estació de França) i el trasllat de la Sofia Barat, actualment en un pati interior d'illa, a un antic i misteriós edifici del barri dret de l'Eixample.⁷

Finalment, com a prospectiva del pla i conclusió del treball, podem afirmar una concreció d'aplicació més immediata dels programes a curt termini, per construir un model obert i flexible de servei de biblioteca pública, centrat en l'àmbit dels drets culturals sota la identificació dels reptes socials i educatius; espais de formació i creació, culta i crítica; responsabilitat vers una situació de canvis profunds i incerteses socials i econòmiques; pivotant en la coordinació i cooperació amb d'altres agents de la ciutat; i tot plegat, inserit en les diferents polítiques de desenvolupament que es despleguen al territori.

De la mateixa manera, a llarg termini, el pla "ha de permetre a les biblioteques donar resposta als reptes plantejats a partir del desplegament de la xarxa en el conjunt del territori i la programació operativa i l'avaluació de les accions establertes. Aquestes accions s'han de dotar pressupostàriament i s'han de dur a terme en col·laboració amb la resta d'agents de l'entorn i, per tant, tenen un període d'implantació a mitjà termini, d'acord amb els exercicis pressupostaris, que s'acabarà concretant en els programes sectorials i en els plans d'acció anuals de cadascuna de les biblioteques" (pàgina 33).

---

⁷ És un edifici construït el 1882, d'inspiració clàssica i catalogat com a **Bé Cultural d'Interès Local**, que sempre albergà diferents activitats de tall cultural. Actualment, la projecció de la futura biblioteca ha generat controvèrsia per l'opinió dels veïns al respecte manifestada en un referèndum veïnal: "El futuro del Taller Masriera enfrenta a los vecinos con el ayuntamiento" ([El Periódico](#)).

BIBLIOGRAFIA I RECURSOS

Clari, Marta. (2001). La creació del Consorci de Biblioteques de Barcelona. *bid*.
<https://bid.ub.edu/07clari.htm>

Consorci de Biblioteques de Barcelona. (2011). Biblioteques de Barcelona 10 anys +: nous reptes, noves oportunitats. *Ajuntament de Barcelona*.
<http://hdl.handle.net/11703/131790>

Consorci de Biblioteques de Barcelona. (2023). Pla director de Biblioteques de Barcelona 2030. *Ajuntament de Barcelona*.
<http://hdl.handle.net/11703/129505>

Diputació de Barcelona. (2018). La Xarxa de Biblioteques Municipals amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible.
<https://www.diba.cat/documents/16060163/189231108/La+Xarxa+de+Biblioteques+Municipals+amb+els+Objectius+de+Desenvolupament+Sostenible/b944d2df-c71a-4f34-82f2-d0421655694a>

Gerència d'Àrea de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat; Àrea de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat; Tinència d'Alcaldia de Cultura, Educació, Ciència i Comunitat. (2021). Fem Cultura. Pla de Drets Culturals de Barcelona. *Ajuntament de Barcelona*.
<http://hdl.handle.net/11703/122555>

IFLA-UNESCO. (18/07/2022). Manifest de la Biblioteca Pública de l'IFLAUNESCO 2022. [Traducció a càrrec del Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya].
https://cobdc.org/wp-content/uploads/Manifest_IFLA_2022_catala.pdf

Mascarell, Ferran. (1999). El Pla de Biblioteques 1998-2010 de la ciutat de Barcelona. *bid*.
<https://bid.ub.edu/03mascar.htm>

Omella i Clapariols, Ester; Permanyer i Bastardes, Jordi; Reyes i Camps, Lourdes. (2002). Els plans municipals de biblioteques: contextualització i situació a Catalunya. *bid*.
<https://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/16823/1/509214.pdf>